




ARKADIUSZ S. WIĘCH

 <http://orcid.org/0000-0003-4888-1129>

Uniwersytet Jagielloński

*Michał Piekarski, Przerwany kontrapunkt.
Adolf Chybiński i początki polskiej muzykologii
we Lwowie 1912-1944, Instytut Historii Nauk
Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2017, 461 ss., il.*

Pod względem naukowym przedwojenny Lwów w powszechnej opinii kojarzy się przede wszystkim z rozwojem polskiej szkoły matematycznej, świetnie działającą politechniką, a także silnym ośrodkiem badań historycznych. Lwów jawi się również jako ważne centrum polskiej kultury oraz – zważywszy m.in. na cmentarz Obrońców Lwowa – miejsce pamięci narodowej. Zdecydowanie mniej obecnym w szerokiej świadomości jest Lwów pojmowany jako istotny ośrodek rozwoju polskiej muzykologii. Tematyka ta nie była szeroko poruszana ani w polskich, ani w ukraińskich badaniach naukowych (muzykologicznych i historycznych). Jeśli już nawet się pojawiała, to najczęściej przy okazji różnorodnych rocznic, w opracowaniach zbiorowych i była opisywana w bardzo specjalistyczny sposób. Dlatego też warto zwrócić uwagę na wydaną w serii *Monografie z Dziejów Oświaty* (t. 48) przez Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk pracę Michała Piekarskiego pt. *Przerwany kontrapunkt. Adolf Chybiński i początki polskiej muzykologii we Lwowie 1912-1944*. Piekarski – adiunkt w Instytucie Historii Nauki PAN – na kartach niniejszej monografii nie tylko opisuje lwowską działalność wybitnego polskiego muzykologa, ale przede wszystkim umiejscawia ją w szerokich kontekstach, polskim i europejskim. Tym samym zabiera nas w podróż po świecie kompozytorów, muzycznych salonów dawnego Lwowa, tamtej-

szych muzykaliów i akademickich katedr. Wykracza więc daleko poza zaznaczony we *Wstępie* pracy cel, a mianowicie zaprezentowanie genezy i działalności Zakładu Muzykologii Uniwersytetu Lwowskiego oraz związanego z nim środowiska lwowskich muzykologów, w szczególności postaci Adolfa Chybińskiego. Czyni to z merytorycznym znanstwem i pisarską swadą.

Tytułowy Adolf Chybiński – twórca lwowskiej szkoły muzykologicznej – to niekwestionowany bohater książki (drugim takim bohaterem jest cała lwowska muzykologia tamtego czasu) i zdecydowanie postać zasługująca na szerszą uwagę. Samo jego życie i naukowa działalność odzwierciedlają epokę, czy też właściwie epoki, w których przyszło mu żyć i prowadzić swoje badania. Urodził się w 1880 r. w galicyjskim Krakowie. Tutaj też pobierał swoje pierwsze muzyczne nauki. Studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, w Heidelbergu oraz Monachium. Od 1912 r. związał się z uniwersytetem we Lwowie, rozpoczynając tym samym trwający najdłużej, bowiem aż do II wojny światowej, lwowski okres swojego życia (i na nim też skupił się w rzeczonyj książce Michał Piekarski). Po wojnie Adolf Chybiński przeniósł się do Poznania, gdzie został wykładowcą Uniwersytetu Poznańskiego, a także przez krótki czas był dyrektorem Opery Poznańskiej. Zmarł w 1952 r.

Monografia *Przerwany kontrapunkt...* oparta została na szerokiej i różnorodnej podstawie źródłowej. Autor bazował na archiwaliach przechowywanych w archiwach i bibliotekach, m.in. w: Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie, Państwowym Archiwum Obwodu Lwowskiego oraz zbiorach prywatnych. Szczególną rolę w badaniach Piekarskiego odegrała zwłaszcza zachowana korespondencja Adolfa Chybińskiego. Autor posiłkował się również źródłami drukowanymi oraz materiałami prasowymi. Wykorzystane w pracy archiwalia to często źródła nigdy wcześniej niepublikowane. Michał Piekarski wykazał się również znakomitą znajomością literatury przedmiotu, zarówno polskiej, jak i – co warte podkreślenia – ukraińskiej.

Książka *Przerwany kontrapunkt...* podzielona została na sześć rozdziałów, z których tytułowego bohatera faktycznie dotyczy się rozdział trzeci (*Życie i twórczość Adolfa Chybińskiego*, s. 109-188). Dwa pierwsze rozdziały stanowią dla czytelnika wprowadzenie do tematyki badań nad historią muzyki (zwłaszcza rozdział pierwszy zatytułowany *Zarys historii badań nad muzyką*, s. 19-72) oraz ukazują lwowskie społeczne i kulturowe tło dla głównej części monografii (rozdział drugi pt. *Společna i kulturalna specyfika Lwowa*, s. 73-108). We wspomnianym już rozdziale trzecim Piekarski ukazuje życiową drogę Adolfa Chybińskiego. Poniekąd zatem uczestniczymy w edukacji tegoż, poznajemy jego dom rodzinny, a także śledzimy ścieżkę zdobywania przez muzyka naukowych i muzycznych szlifów (m.in. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie oraz w Monachium) oraz przede wszystkim mamy możliwość zapoznania się z jego lwowską działalnością przypadającą na zaznaczone w podtytule *Przerwane-go kontrapunktu* lata 1912-1944. Autor ukazuje działalność naukową Chybińskiego, wyszczególniając w niej takie działy jak: teoria muzyki, historia muzyki, etnografia muzyki oraz muzyka współczesna. Szczególnie bliska Chybińskiemu była muzyka

polska, którą postawił niemalże w centralnym miejscu prowadzonej przez siebie pracy badawczej. Piekarski wskazuje również na udział Chybińskiego w rozwoju czasopiśmiennictwa muzycznego, a także w tworzeniu zakładu lwowskiej muzykologii na tamtejszym uniwersytecie. Owemu zakładowi zresztą poświęcony został osobny, czwarty rozdział pracy (*Muzykologia na Uniwersytecie Lwowskim*, s. 189-240) oraz poniekąd rozdział piąty (*Uczniowie Adolfa Chybińskiego i ich badania*, s. 241-340). Badacz zaprezentował w nich losy Zakładu Muzykologii, a następnie działalność Katedry Historii Muzyki Lwowskiego Państwowego Konserwatorium Muzycznego, przyjrzał się też badaniom prowadzonym przez uczniów, wychowanków i asystentów Chybińskiego. W ostatnim, szóstym rozdziale (*Muzykolodzy w życiu muzycznym Lwowa*, s. 341-404) ukazany został znaczący udział lwowskich muzykologów w życiu muzycznym miasta. Omówiono różnorakie towarzystwa, stowarzyszenia i szkoły muzyczne, udział naukowców zajmujących się muzyką w działalności miejscowych towarzystw naukowych (m.in. Lwowskie Towarzystwo Naukowe), a także różnorakie inicjatywy koncertowe oraz współpracę muzykologów z czasopismami muzycznymi (np. „Lwowskimi Wiadomościami Muzycznymi i Literackimi”).

Lwowska muzykologia w monografii Michała Piekarskiego ukazana została na szerokim tle lokalnych środowisk: naukowego, kulturalnego i społecznego. Nie jest zatem – jak często dzieje się to w podobnych pracach – bytem oderwanym od społeczności, w której zaistniała, ale stanowi jego integralną część. Ciekawe jest również przedstawienie wpływów ówczesnych europejskich trendów muzykologicznych na badania prowadzone we lwowskim ośrodku, który jak możemy to zauważyć, bynajmniej nie odstawał od innych muzykologicznych ośrodków badawczych w Europie, a wręcz przeciwnie – zdecydowanie dotrzymywał im kroku. Książka Piekarskiego – co warto podkreślić – nie skupia się tylko na polskich przejawach życia muzycznego Lwowa, ale zawiera również szereg interesujących informacji na temat ukraińskich oraz żydowskich instytucji muzycznych, poprzez co ukazuje pełen obraz wielokulturowego i wielonarodowego miasta i jego środowiska muzycznego. Z godną pochwałą skrupulatnością autor prezentuje okoliczności powstania Zakładu Muzykologii na uniwersytecie we Lwowie, a także jego późniejsze losy, zwracając przy tym uwagę nie tylko na kwestie naukowe, ale również wymiar socjalny i ekonomiczny pracujących w niej adeptów nauki. Istotne jest również zwrócenie uwagi na zaplecze materialne zakładu w postaci pomieszczeń, wyposażenia, posiadanych instrumentów muzycznych, dostępu do bieżącej literatury fachowej przedmiotu. Ciekawe są też te partie pracy, w których autor pochyła się nad przejawami życia codziennego lwowskich muzykologów oraz śledzi panujące pośród nich relacje towarzyskie. Ta część jednak, w porównaniu z innymi kwestiami zaprezentowanymi w monografii, jest dość szczupła i wymagałaby większej uwagi badaczy w przyszłości (może i samego Michała Piekarskiego), ponieważ daje ona możliwość ukazania złożoności pozamerytorycznych czynników, które niejednokrotnie przesądzały o zaistnieniu w środowisku muzycznym nie tylko Lwowa, ale i międzywojennej Polski. Tematy, które wypadaloby uwytklić, a może nawet poświęcić im osobne badania, to kwestie związane z Adolfem Chybińskim, ale nie łączące się z jego muzykologiczną pracą. Mam tutaj na myśli

pozytywny stosunek do polskiego nacjonalizmu oraz pojawiające się w jego biografii elementy świadczące o pewnych antysemitycznych rysach – chociaż należy zauważyć, że autor omawianej pozycji zwraca uwagę na fakt, iż pomimo głoszonych poglądów w kwestiach dydaktycznych i merytorycznej oceny swoich wychowanków Chybiński potrafił zachować obiektywizm.

Na koniec warto dodać, iż książka została starannie wydana, a drobne potknięcia redaktorskie (jak chociażby w bibliografii) bynajmniej nie umniejszają jej wartości. Dodatkowym uzupełnieniem treści jest znajdujący się w niej materiał ilustracyjny, na który złożyły się przede wszystkim archiwalne fotografie miejsc związanych z lwowską muzykologią oraz postacią Adolfa Chybińskiego, jak i same zdjęcia tytułowego bohatera niniejszej pracy.

Podsumowując, należy zauważyć, że książka Michała Piekarskiego uzupełnia wyraźną lukę w badaniach nie tylko nad polską, ale i ukraińską muzykologią – wszak i ona w swoich źródłach czerpie z dorobku lwowskiej szkoły muzykologicznej okresu międzywojennego. Stanowi także znakomity przykład pracy łączącej w sobie warsztaty badawcze muzykologa i historyka, co jest niezwykle ważne w tego typu opracowaniach. Niewątpliwie nie tylko przysłuży się ona znacząco muzykologii, ale również stanowić będzie obowiązkową lekturę dla wszystkich zainteresowanych życiem muzycznym, które toczyło się w dawnym, przedwojennym Lwowie.